

1975-1978, Ecuador, INEN

Quito.

Op ietsje meer dan 2800 meter boven zeespiegel was mijn nieuwe baan als suppletiedeskundige¹ bij het Normalisatie Instituut (Instituto Nacional Equatoriano de Normalización, INEN) in Quito.

Om aan de gevarieerde aanvragen voor technische assistentie te kunnen voldoen had het DGIS-programma de mogelijkheid gecreëerd van suppletiedeskundigen. Administratief was het eenvoudig voor DGIS want de controle op de werkzaamheden was daarmee gedelegeerd naar de lokale organisatie waar je voor werkte. Op het INEN werkten 400 mensen onder de leiding van een ex-militair Dr. Rael Estrada.

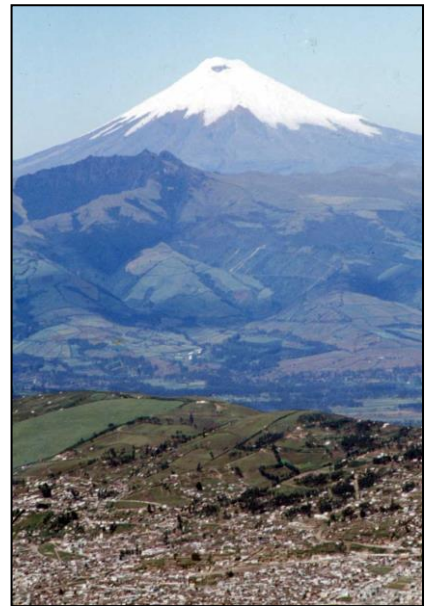
Het INEN wilde ontwikkeling in de sociale woningbouw, en had via het nationaal planbureau bij de Nederlandse ambassade assistentie aangevraagd.

Voordat ik naar mijn nieuwe bestemming vertrok, moest ik mijn Spaans bijspijkeren en was ik naar het Bouwcentrum in Rotterdam geweest en had ik ruim 30 kg aan documenten, publicaties en relevante studies, standards and adviezen op dat terrein verzameld. Het ontwikkelen van richtlijnen en adviezen voor de sociale bouw behelsde extra studie ter plaatse en het specifiek ontwikkelen van voor de bevolking begrijpelijk voorlichtingsmateriaal.

Nieuwe normen maken voor de bouw was nog niet van toepassing want de bouw had veel import uit de Verenigde Staten waar veel producten reeds volgens USA-normen werden geproduceerd. Bovendien, het maken van normen vereist veel onderhandeltijd met de vele belanghebbenden, legale procedures en een controlemechanisme op de naleving. Dat laatste was al helemaal niet georganiseerd voor de bouw of andere sectoren. Het INEN had bijvoorbeeld veel problemen met de nationale bureaucratie om iets dergelijks op te stellen en uit te voeren voor de voedselindustrie, maar had daar toch aardige resultaten geboekt.

Na een korte inwerkperiode had ik een werkschema opgesteld en een voorstel uitgewerkt om de woon- en bouwproblemen van de lage inkomensbevolking in kaart te brengen. In de eerste plaats van de stedelijke bevolking en daarna in de rurale gebieden.

Helaas was er geen medewerking van de Junta Nacional de Vivienda (JNV, woningbouw) om in de hoofdstad Quito met een klein onderzoekje te starten. Een van de geïdentificeerde problemen was dat de rijke eigenaren van oude panden in de binnenstad nu in nieuwe villas woonden op de hellingen van noord Quito, en vervolgens die oude panden per kamer aan een gezin van vijf personen verhuurde, soms meer dan een dozijn gezinnen. Die oude woningen hadden al te weinig sanitair om mee te beginnen en met de overbevolking (rurale-urbane migratie) was het een permanente crisissituatie.

¹ Een nieuw programma waarbij het ontvangende instituut een lokaal salaris betaald (USD 100/maand), maar DGIS dit aanvult en allerlei buitenlandse premies en internationale kosten en verhuizingen betaalt. Voordelen waren dat ook je dubbeltelling pensioen en AOW opbouwde en een goede internationale reiskostenvergoeding ziektekostenverzekering had, belastingvrije import.

1975-1978, Ecuador, INEN

Na een tijdje heen en weer praten op een steeds hoger niveau kwam het hoge woord eruit;

“Nee, wij zijn architecten en ingenieurs, we kunnen toch niet met die lage bevolkingsklasse gaan praten, dat is beneden ons niveau. Die mensen zijn gewend aan de armoede, bovendien wonen ze in hele vieze omstandigheden.”

Welkom in Latijn-Amerika denk je dan.
Hoe moet je daar doorheen komen?

Een onderliggend probleem was dat die antieke panden in de binnenstad eigendom waren van de elite burgers en patriarchen, en die hadden met hun families de hele overheid in handen en waren directeur van elke organisatie. Hun melkkoetjes mocht je niet bekritisieren en zeker niet aanpakken. Als ik nu een nieuwe torenflat a la Le Corbusier of Niemeyer had ontworpen dan hadden ze wel aandacht voor me gehad, maar voor het oplossen van sociale en economische problemen voor de onderlaag van de bevolking had ik bij hun aan de verkeerde deur geklopt. Het JNV was echter wel de nationale organisatie voor sociale woningbouw.

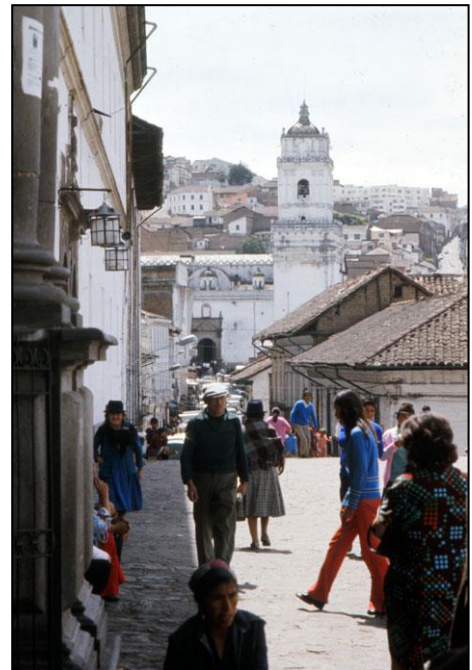
Tomaten

Op een van de showkamers van het INEN-kantoor, naast het voedsellaboratorium, stonden tientallen glazen flesjes met tomatensaus (ketchup), variërend in kleur van lichtoranje, naar rood en zelfs donkerbruin, sommige uitgezakt met waterige bovenkanten, vlokken, klonten en zelfs met schimmels.

Elk flesje had een label van de producent, de productiedatum en wat codes betreffende de ingrediënten. Ook stonden er een paar flesjes Heinz Tomato Ketchup bij om het verschil te laten zien, en die veranderden dus niet van kleur en zakten niet uit. Sindsdien heb ik mij vaak afgevraagd wat ze er bij Heinz allemaal voor conserveringsmiddelen, smaakmiddelen, stabilisatoren en kleurstoffen in stoppen zodat het een *shelf-life* van jaren krijgt. Dat bleek suiker en gemodificeerd zetmeel te zijn.

Het INEN probeerde voor de lokale markt grip te krijgen op de honderden tomatensaus producenten zodat hun product er goed uitzag en beter verkoopbaar was, maar toch weer niet de bevolking vergiftigde. Voor cursussen en demonstraties werden dan regelmatig alle flesjes gebruikt ter illustratie, lering en vermaak; heel educatief. Hetzelfde proces gold voor meer voeding en allerlei vruchtendranken zoals sinaasappelsap. Eenzelfde proces was noodzakelijk voor de ontwikkeling van regels of adviezen voor de sociale woningbouw.

Quito ligt op de evenaar, maar heeft binnen en paar uur rijden zowat alle klimaatzones en de daarbij behorende ecologische gebieden van de wereld. Naar het oosten, over en langs de toppen van het Andes gebergte, steil naar beneden langs bamboebossen het regenwoud van de Amazone in. Op sommige plaatsen waren ze wegen aan het bouwen, naar het westen, geleidelijk afdalend via een subtropisch klimaat waar alle soorten fruit groeide die je je maar wensen kon, en vervolgens naar de kust met een tropisch zeeklimaat.

1975-1978, Ecuador, INEN

Naar het zuiden reed je door het Altiplano gebied van de Andes met haar hoge bergketens, kale vlaktes boven de boomgrens en diepe ravijnen. Het klimaat was daar koud en het leven hard. Elke keer dat je er doorheen reisde, was er wel ergens in een dorp een begrafenisstoet die trage muziek maakte en achter de baar van de overledene aanliep.

Een van de eerste documenten die ik ontwikkelde was een praktische richtlijn over hoe je goed gebruik kon maken van schaduw om de zon uit de gebouwen te houden. Dezelfde diagrammen kon je ook gebruiken om te bepalen voor welke positie de zon wél in je huis kwam om dat op te warmen, en dat was weer heel belangrijk voor de hele Altiplano waar het in de winter 's nachts rond het vriespunt werd.

Omdat in het begin mijn Spaans nog wat lacunes had, ging het script tenminste vier rondes van revisies door, voordat het drukklaar was. Iedereen op kantoor moest het tenminste makkelijk kunnen begrijpen; veel plaatjes, weinig tekst. Foto's waren helaas niet mogelijk met de druktechnieken die in het INEN aanwezig waren, maar gedetailleerde tekeningen wel. De rapporten werden naar alle gemeenten en organisaties in het land gestuurd, maar wat er daarna mee gebeurde werd niet nagegaan. Of er dus organisaties of architecten waren die het bij de planning van woningen gebruikten was niet bekend. Hier ontbrak dus een stuk infrastructuur die de JNV had kunnen leveren, maar die waren niet geïnteresseerd.

Aardbevingen.

Het Andesgebied is vulkanisch actief en toen er een aardbeving plaatsvond in Pactocalle, een klein dorpje ten noorden van Quito, gingen Carlos Naranjo, collega-ingenieur en ikzelf er meteen heen om de schade aan de woningbouw te bekijken. Toen we er waren hoorde je de naschokken komen aanrollen met het geluid van een grote oude metro met hoekige wielen. Dan stond je opeens dronken op je benen en zwipten de telefoon en elektriciteitsdraden heen en weer alsof het stormde. Je moest vooral niet vlak naast de woningen staan want de losse Romaanse dakpannen kwamen dan in rijtjes naar beneden zeilen.

De dorpelingen waren er vrij gelaten onder, Gods wil. Van diegenen wiens huis was ingestort of op instorten stond waren bij elkaar onder een tentafdak ingetrokken en een maaltijd aan het nuttigen. Hun grotendeels adobe huizen moesten ze zelf weer opknappen of herbouwen met de geredde materialen.

Aardbeving slachtoffers aan de maaltijd.

1975-1978, Ecuador, INEN

Wat in ieder geval duidelijk was dat de meeste huizen de klap niet hadden weerstaan, en er ook geen behoorlijke richtlijnen of adviezen bestonden voor de zelfbouwers. Slechts de ingenieursbureaus in de hoofdstad konden kennismaken van de American Standards of Earthquake Codes van het American Concrete Institute (ACI). Die ACI-code ging eigenlijk alleen over gewapend beton, niet echt praktisch voor mensen die geen betonconstructies konden betalen. Daar lag dus een belangrijke taak voor de komende jaren; een leesbaar/toegankelijk advies document.

De volgende maanden was ik bezig om per briefpost documentatie op te vragen uit de hele wereld. Peru, India, Turkije, Japan, Guatemala, Indonesië, en de USA waren de beste respondenten. Daaruit kwamen weer andere informatiebronnen tevoorschijn die een tweede ronde nodig maakte voor het verkrijgen van documenten, tekeningen, lokale adviezen en bestaande aardbevingscodes.

De tweede en grotere klap was dat jaar in Esmeraldas aan de kust, en mijn collega-ingenieur Carlos Naranjo en mijzelf werden weer door de directeur van het INEN afgevaardigd om de schade aan de bestaande en nieuwbouwprojecten eens goed te bestuderen en met aanbevelingen te komen. Er was een woningbouwproject in aanbouw tegen de grond gegaan en de nieuwe betonnen vloeren lagen als dikke pannenkoeken op elkaar. Bestudering leverde zowel interessante als zorgwekkende resultaten op. Ook enkele foto's die we later natekenden om in het rapport te verwerken.

Na gesprekken met de uitvoerders, gemeenteambtenaren, de architect en de ingenieurs konden we het volgende lijstje maken van wat er zo allemaal niet deugde.

- Het architectuurontwerp had elementen die ervoor zorgde dat er met een aardbeving extreme krachten op kolommen kwamen en de hoofdkolommen instortten.
- De betontekeningen voldeden niet aan internationale normen.
- De bouwtekeningen en berekeningen waren niet goedgekeurd door de gemeente; dat moest wel.
- Gemeenteambtenaren oefende geen controle uit op de bouw; dat moest ook. Ze lieten zich wegkopen.
- De ruwbouw volgorde van de aannemer was foutief. Geen dwarsmuren voor stabiliteit op de begane grond.
- De ijzervlechters hadden de verbindingen verkeerd aangelegd; zonder haken of overlap en onvoldoende beugels.
- De betonfabriek had inferieure betonkwaliteit geleverd; ongeveer de helft van de vereiste drukwaarde.
- De kolommen hadden grindnesten en waren slecht uitgevoerd.
- Na het storten van het beton werd het niet nat gehouden om goed te kunnen uitharden.

De directeur van het INEN zat in zijn maag met ons verhaal. Als hij dit in de publiciteit zou brengen zou voor hem de hel losbarsten, want zijn familie zat overal in de regering. Er werd eerst besloten om een algemeen verhaal te maken over goede maatregelen voor betonbouw. Daarna begonnen we om de Amerikaanse ACI-318 voor aardbevingsresistent bouwen te adopteren voor Ecuador. Met die activiteit en de bijkomende problematiek zijn Carlos en ik nog twee jaar bezig geweest, vooral om uit te zoeken wat de beste manier was om te zorgen dat de nieuwe Code ook werkelijk toegepast werd. Daar hoorde training bij.

1975-1978, Ecuador, INEN

Gedurende die tijd brachten we een bezoek aan de nieuwbouw van een lange rij woonflats in Quito die als beleggingsobject werden neergezet door het nationale instituut voor sociale verzekering (het ISS), een staats/leger instituut dat de pensioenen van alle militairen en ambtenaren beheerde en de fondsen langdurig belegde in de woningbouw en verhuur. Na bestudering van tekeningen en de gebouwen, bleek ook hier van alles constructief mis te zijn, maar onze INEN-directeur (ex-militair en dus aangesloten bij het fonds) bezwoer ons om niets over deze ontdekking te zeggen. Als het zou uitkomen dat die honderden flats bij een beetje aardbeving zouden instorten (met uiteraard duizenden doden) zou wellicht het hele socialezekerheidsstelsel van de overheid van Ecuador in elkaar klappen. Versterkingen aanbrengegen was ook al niet bespreekbaar, daar was immers geen budget voor. Bovendien zou het teveel in de gaten lopen om de kolommen van de vrij nieuwe ISS-flatgebouwen te gaan aanpassen.

De gegevens over de laatste tweehonderd jaar gaven aan dat de kans op een zware aardbeving in Quito niet hoog werd ingeschat. Dan maar hopen dat er in de komende 200 jaar ook geen aardbeving komt, of althans voor de periode dat die flats bewoond zijn. Carlos en ik gingen dus maar door met het ontwikkelen van een nieuwe Ecuadoriaanse aardbevings-Code volgens het ACI-318 model.

De aardbevingsproblematiek had ook de interesse van een studente uit technische universiteit in Delft. Voor deze alreeds wereldbepaalde toeristenmarkt in Otavalo had ze een paddenstoelvormig betonnen ontwerp gemaakt dat gedurende een aardbeving in balans zou moeten blijven vanwege een zware betonklomp onder de grond. Om in een heel arm land gewapend betonnen marktstalletjes in de vorm van een achthoekige paddenstoel te maken was natuurlijk uniek, maar ook volstrekt onnodig en economisch niet navolgbaar.

Achthoekige betonnen paddenstoelen als markt kapstokken in Otavalo.

Er was eerst een model paddenstoel op het terrein van de TU Delft gebouwd. Daarna had deze studente geld gekregen om die betonnen paddenstoelen in Otavalo te bouwen, en ze had Frans van Diepen, een bouwkundige, zo aardig gevonden om de bouw te organiseren en voor haar uit te voeren. Hij moest wel aan haar vertellen en rapporteren wat hij deed; voor haar promotieverhaal.

Foto rechts, Frans van Diepen tussen het nieuwe eindproduct.

Dat een ander het uitvoerde was echter niet de bedoeling van haar Delftse promovendus, want die wilde dat de studente echt zelf praktijkervaring opdeed over hoe je een nieuwe bouwtechniek overbracht aan de inheemse indiaanse bevolking.

Toen Frans ook nog in behoorlijke financiële problemen kwam vanwege die studente, werd ik er indirect via de ambassade bij betrokken. Indirect, omdat ik van bouwen verstand had. Frans was door geldgebrek van zijn opdrachtgeefster ondervoed en had zware hepatitis gekregen, zodat hij gedurende vier weken verpleegd moest worden, maar hij had geen reis- of ziektekostenverzekering. Gelukkig was mijn huishulp goed in het maken van vruchtensappen en had er alle tijd voor, dus was hij na een maand bijvoeding weer opgelapt. De achthoekige betonnen paddenstoelen waren toen al bijna klaar en de Otavalo markt is met dit ludieke ontwerp zelfs in eeuwigheidswaarde gestegen.

Chota vallei.

Een tweede ambassade klus waar ik indirect bij betrokken raakte was een agrarisch project in de Chota-vallei, waar Joep van Zijl, een Wageningenstudent in Mascarilla dorp een landbouworganisatie ondersteunde met landaankoop en een irrigatieplan. Het verhaal ging dat de Jezuiten rond 1600 via de Caraïben slaven uit Afrika importeerden om in Ecuador in de suiker en katoenplantages te laten werken en dat het slavenschip voor de kust strandde.

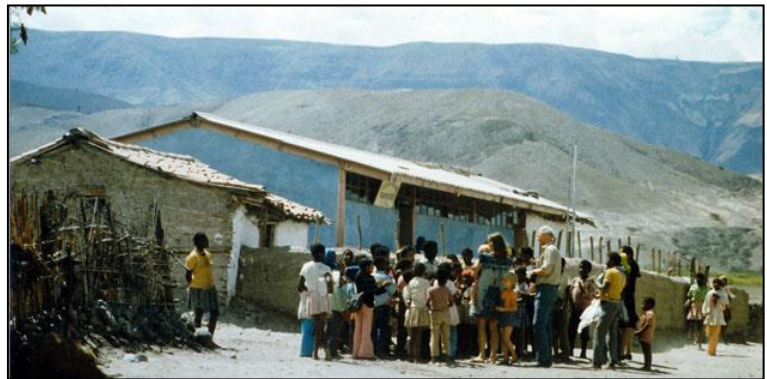
Chota vallei, een van de armste streken in Equator, maar puur Afrika.

Die negers creëerden toen hun eigen dorpjes langs de Chota-rivier, volledig volgens de hun bekende gewoontes uit Gambia en Ghana. Afrikanen zijn in Ecuador vijfderangs burgers, zelfs nog lager in aanzien dan de vierderangs campesinos van de Altiplano. De laagland Indios waren derderangs, en de gemengde Latinos of mestiezen tweederangs. De eersterangs burgers waren de elite of aristocratie van het land die slechts met volbloed afstammelingen uit Europa trouwden. Dan had je ook de import Europeanen natuurlijk (wij). De regering bestaat geheel uit eersterangs burgers. O ja, de bosindianen die in de Amazonas woonden telden helemaal niet mee; dat waren eigenlijk meer wilden.

Aldus door de overheid “vergeten” heeft de gortdroge Chota vallei met meer dan 98% Afrikaanse afstammelingen gedurende meer dan 300 jaar haar eigen cultuur behouden. Het was veruit het allerarmste en de minst ontwikkelde stukje grond in het hele land. Het was er zelf zo arm dat er niet eens geiten waren, slechts een paar varkens en pakezels, en wat kippen.

Het schooltje waar Joep achter woonde.

Joep had een Klein Ambassade Project (KAP) aangevraagd, bestaande uit een beter schoolgebouwtje, waarvoor toen onmiddellijk geld was gevoteerd, en ik werd gevraagd om naar het ontwerp te kijken. Voor die gelegenheid ben ik een keer in de vallei wezen kijken.

De behuizing van Joep was geheel in lokale stijl, een adobe woning met lokale klei-dakpannen vlak naast de school, en een gedeeltelijk ommuurde tuin met buiten keuken. Geen toilet. Toen hij er pas kwam wonen wilde hij dan ook weten waar hij kon poepen. “Doe maar langs de muur van je terrein”, was het antwoord.

De kleine en grotere zwarte varkens waren alom aanwezig en werden overal op reis meegenomen, inclusief in de bus.

1975-1978, Ecuador, INEN

Bij voorkeur deed hij 'dat' dan 's avonds of 's ochtends wanneer het al of nog donker was, maar vroeg zich wel vaker af wat er dan mee gebeurde, want de volgende keer dat hij opnieuw 'moest' was de vorige grote boodschap wel verdwenen.

Het eerstvolgende weekeinde had hij het plan opgevat om dit elementaire onderdeel van het dagelijkse leven verder te onderzoeken. Dus nadat Joep 's ochtends vroeg zijn grote boodschap bij de muur had gedeponereerd ging hij daarna met een pot thee onder een afdakje voor zijn huisje zitten, zodat hij van enige afstand in de gaten kon houden wat er gebeurde. Ja hoor, na enige tijd kwam er een van de kleine zwarte varkens aan snuffelen: "Groink, groink". Een paar flinke happen en de 'boodschap met papier en al' verdween. Met nog wat tevreden "groinks, groinks" verdween deze dienstverlener weer, op zoek naar andere bergjes afval. Met dit gegeven was het natuurlijk niet aardig om een pitlatrine te bouwen want daarmee miste deze buurtvriend zijn dagelijkse hapje. Trouwens, geroosterd varkensvlees was heerlijk, vooral de diep gefrituurde huid.

Varkens roost was heerlijk en overal te verkrijgen, zelfs langs de weg. Diep gefrituurde huis was een knapperige lekkernij. Knabbelspek.

Ambassade.

Omdat ik grotendeels, eigenlijk hoofdzakelijk, door DGIS via de ambassade gefinancierd werd, kwam ik daar regelmatig langs om de post op te halen en een praatje te maken, en had een goede verstandhouding met het secretariaat en de mevrouw kanselier (er was eerst geen ambassadeur); ze vroegen mij regelmatig de meer technische problemen op te lossen.

Of ik ook nog het ontwerp van de nieuwe lagere school die met een andere KAP financiering gebouwd zou worden wilde beoordelen. Een bekendstaande architect had daarvoor een tekening en begroting gemaakt. Deze bestond voor de helft van de kosten uit een zwaar betonnen dak dat een beschadigd wandelpad vormde tussen de drie klaslokalen. Dat leek mij wel eenvoudiger te kunnen, maar de architect wilde een grootse uitstraling en was bovendien een familielid van iemand in de ambassade; einde argument.

De mensen in de Chota-vallei waren uiteraard blij met hun schooltje en het lange betonnen dak want ze hoefden daar niets aan te betalen, zoals de vele KAP projectjes. Het project had aanzienlijk beter gekund en in plaats van het oversized betonnen dak hadden ze wat meubilair of leerboeken kunnen krijgen. Dat ontbrak er nu aan. Het voordeel van die projecten was dat ze te klein waren voor de bureaucratie om er rijk van te worden. Een voorzichtige schatting is dat de helft van het geld wel goed terecht kwam. Een groepje uit de bevolking kreeg een lot uit de loterij.

Toen er een nieuwe eerste secretaris kwam gaf de ook net aangestelde ambassadeur voor hem en zijn zwangere vrouw een verwelkomfeestje en nodigde daarbij alle in Quito wonende Nederlanders uit, een klein dozijn.

Dit was voor Willem, de pasgetrouwde secretaris zijn eerste buitenland post dus de verwachtingen waren hoog gespannen. Omdat hij nog geen auto had en ze nog in een hotel logeerden, werd hij opgehaald door de ambassadeur zelf; heel joviaal.

1975-1978, Ecuador, INEN

Omdat iedereen elkaar goed kende waren dit leuke bijeenkomsten en werd er goed geklonken op ieders gezondheid, ook de ambassadeur (ik weet zijn naam niet meer) liet zich niet onbetuigd, in tegendeel.

Tegen het einde van de receptie bood ik Willem en vrouw aan om hem naar zijn hotel terug te rijden, omdat de ambassadeur nog met de nablijvers aan het praten en proosten was, en kennelijk reeds aardig vrolijk.

Toen Willem afscheid nam kwam de ambassadeur tussenbeiden. “Nee daar komt niets van in zeg, ik haal je op en breng je ook weer terug, ben je mal zeg, dat doe ik wel euven, de gasten amuseren zich wel, ha, ha, de voiture staat veur de duer heur. Kom, dan breng ik je subiet even weg.”

Paniek sloeg toe, er viel voor mij niet veel tegen in te brengen en Willem met echtgenote werden zowat de deur uitgeslept. Ik kon hem nog net adviseren om voor de veiligheid met zijn vrouw achter in de auto te gaan zitten. De residentie lag halverwege een heel lange helling. Op weg naar zijn hotel moest je daarom eerst een eind naar beneden rijden, dan een paar hoofdverkeersaders van Quito oversteken, en dan aan de andere kant weer omhoog. “Nee zeg, kom gezellig naast me zitten zag, dan kunnen we nog wat converseren”. Afijn iedereen anders dan ook maar naar huis.

De volgende dag zat er een bezorgde Willem op de ambassade, een beetje bleek om de neus. Inderdaad was de ambassadeur op weg naar beneden honderduit aan het praten geslagen, terwijl de auto langzamerhand meer vaart maakte naar beneden. De kruisingen met de dwarswegen beneden hebben grote rotondes en na wat remmen en een soepele zwaai laveerde de ambassadeur om de eerste rotonde. Willem herhaalde wat de ambassadeur toen zei: “Zie je wel, ik heb niet teveel gedronken heur, het gaat keurig zo, keurig niet te hard, heel gemakkelijk, bijna geen verkeer heur, je hoeft.....”.

Crash!.

Bij de volgende rotonde had hij niet opgelet en was hij gewoon rechtdoor gereden in plaats van er omheen. De grote zware Ford was flink beschadigd, het hele linker voorwiel was er onderuit gereden. “Gunst zeg, niet zo mooi. Tja, je moet ook niet twee dingen tegelijkertijd doen, praten en chaufferen! “

Gelukkig kwamen er slechts enkele minuten later een paar andere Nederlanders langs, ook van de borrel vandaan; die hebben de ambassadeur weer thuis gebracht. Hoewel Willems vrouw naar het hotel werd gebracht is hijzelf die namiddag en de hele avond in touw geweest om de wagen naar een garage te laten slepen, en het “ongelukje” uit de politierapporten te houden.

Het was de eerste ambassadeurspost van deze ambassadeur, en de “niet praten en chaufferen tegelijk” geschiedenis was nu niet bepaald een goeie entree. De aanstaande Koninginnedag was er een nieuwe borrel met verassing, maar Willem had gelukkig nu zijn eigen auto. Zo werd er een wiel kaas en een tonnetje haring ingevlogen door de KLM die een directe vlucht op Quito had.

Daar verheugde natuurlijk iedereen zich op, want dat waren flink wat haringen voor de kleine groep Nederlanders. Aan het Ecuadoriaanse Corps Diplomatiek hoefde je immers geen half rauwe haring te serveren; dat waren geen ambassade waardige hapjes. De haring was helaas in kleine stukjes gesneden en op toastjes geserveerd. Dus niet aan de staart optillen, door de uitjes halen, omhooghouden, en zo van onderen af opeten. Na een paar rondjes met kleine stukjes haring op toastjes kwam er niet meer, alleen nog de kaas met prikkertjes met Hollandse vlaggetjes. En de fles Hollandse Jenever was ook al niet te vinden, terwijl de KLM er wel een paar had afgeleverd. In zo’n kleine gemeenschap weet iedereen alles.

Een weekje later was er een andere receptie voor een hoge delegatie van de Nederlandse Bank, dus weer uitgenodigd.

1975-1978, Ecuador, INEN

De ambassadeur had de receptie blijkbaar gecombineerd met zijn Leidens ontzet studenten jaarfeest, waar volgens oud Nederlands gebruik hutspot geserveerd werd. Nu hadden we ons al verheugd op een buffet bij de ambassade, want dat is meestal erg goed verzorgd; dus in een net pak en lege maag op bezoek. Helaas, de borrel duurde eindeloos en onze ambassadeur was al reeds aardig in de olie toen we uiteindelijk werden uitgenodigd voor het buffet.

Er werden twee grote snelkookpannen geserveerd vol hutspot met klapstuk en iedereen kon een soepbord nemen. Afijn, tegen de tijd dat 'de ontwikkelingshulp en UN-collega's' aan de beurt waren was de bodem van de twee pannen reeds zichtbaar. Even naar de keuken en een paar minuten later kwam er één pan terug, nu echter met een wortelen en uien soepachtige inhoud. Gelukkig kwam het tweede gerecht er al aan, een aardappelen en haringsalade.

Een grote ovale schaal werd binnengedragen met een homogeen paars gerecht van 3-4 cm grote brokken. Daar waren dus de haringen gebleven! Hadden ze een aardappelsalade vermengd met rode bieten en daar de haring in mootjes door gemengd. Die haringen waren dus twee weken in de koelkast (of hopelijk in de diepvries) bewaard geweest, om als Hollandse lekkernij aan de delegatie van de Nederlandse Bank te serveren! Omdat het voor bijna iedereen meteen duidelijk was waar die haringen vandaan kwamen, en hoelang ze bewaard waren, maar vooral hoe het er uit zag, heeft bijna niemand er een hap van gegeten. Gezien de paarse kleur en de brokken met sterke haring geur was dat geen moeilijke opgave.

Blinde fluitspelers in Quito.

De paar UNners en andere ontwikkelingshulp, hebben de koffie met pralines niet afgewacht en afscheid genomen. Die avond is het best gezellig geworden in ons lievelingsrestaurant, waar achter elkaar alle buffetgasten van de Nederlandse Bank receptie wat kwamen eten.

Later hoorde ik dat de Bankdelegatie bij de Minister van Buitenlandse Zaken een klacht had ingediend nadat deze ambassadeur de volgende dag met de delegatie ook nog een bezoek aan een Ministerie verprutste omdat hij daar half dronken was. Een paar maanden later was de ambassadeur in stilte vertrokken; teruggeroepen. Jammer, geen interessante borrels meer.

Met de latere ontwikkeling binnen DGIS door het plaatsen van ontwikkelingsdeskundigen op de ambassades kwam er wat verbetering in de projectformulering en de mogelijke beklijfbaarheid van een assistentie. In 1992 was het uitwerken van een duurzaamheidsbeleid op een bepaald thema immer gebaseerd op hapklare projecten die door een lokale NGO's in coördinatie met de sectorspecialisten werden geïdentificeerd, geformuleerd en beoordeeld. Het algemene thema werd op basis van een vrij ruime context analyse (aan de andere kant van de wereld) door DGIS in Den Haag bepaald, en vervolgens werd er een thematisch persoon neergezet; agrarisch, gender, klein-industrie, empowerment of iets dergelijks.

Helaas was daarbij de samenwerking met andere internationale ontwikkelingsorganisaties en de UN, of het gezamenlijk druk uitoefenen op de overheidselite niet een van de speerpunten, integendeel, het waren versnipperde activiteiten. Druk op de overheid uitoefenen in het belang van de doelgroepen was niet mogelijk in het kader van de goede internationale betrekkingen.

Hoewel ik soms hielp met de KAPjes waren dat wel interessante projecten, en ik heb toen nooit het idee gekregen dat ze misplaatst waren of in een bodemloze put terecht kwamen. Administratief probeerde men het simpel te houden want het bestedingsbedrag was zelden hoger dan 10,000 Gulden. Vanuit Nederland werden er een aantal initiatieven ondersteund voor de ontwikkeling van vakbonden en lokale belangen groepen.

1975-1978, Ecuador, INEN

In 1973 kwam het boekje “Small is Beautiful” van E.F. Shumacher uit. Teksten over kapitaal en *resources* en *sustainable development*, waar ik het nog steeds aardig mee eens ben.

Weekend veemarkt in Riobamba, geen enkele overheidsvoorziening.

Als voorbeeld waren er ook van de UN wat grotere projecten waarvan helemaal niet duidelijk was dat die nu bijdroegen aan de probleemoplossing van de ten achter gestelde bevolkingsgroepen, en of ze wel lokale organisaties versterkten.

Een collega werkte in zo'n project en vroeg zich soms af waar hij mee bezig was. Op papier klopte het allemaal wel, maar of er in werkelijkheid ook wat van terecht kwam van de mooie doelstellingen was een haal andere zaak.

Dat de lokale groepen er sterker van werden was een voorwaarde of de reden waarom er destijds steeds meer Nederlands geld naar UN-organisaties ging. In de ontwikkelingshulp zat groei, omdat het goed ging met Nederland, dus elk jaar was er meer geld beschikbaar, dus grotere projecten, dus ook meer mislukkingen.

Het maken van brooddeeg poppetjes is een van de lokale industrieën

Slums in Guayaquil.

Een groter project was een aanvraag voor de DGIS-cofinanciering met de ILO van een onderwijsproject in een buitenwijk van Guayaquil, de tweede grote stad van Equator aan de kust. De werkloosheid was meer dan 80% en de omstandigheden van die slumbevolking behoorden tot de slechtste ter wereld. Gammele bamboematten hutjes op palen en daartussen loopplanken ongeveer twee meter boven laag water. Twee keer per dag liep het onder met de vloed. Een paar honderdduizend inwoners, het was er onvoorstelbaar primitief, geen toiletten, met veel malaria en cholera. Beroepsonderwijs in de wijk, volgens het model lagere technische school, zou daar op de duur verbetering in kunnen brengen; misschien.

Onderhandelingen tussen ILO en de gemeente van Guayaquil en het Ministerie van onderwijs waren uiterst moeizaam. Het ging over wie het budget moest beheren, wie de grondrechten had van het vloedgebied, hoe de aanbesteding moest voor het ophogen van het terrein, wat de kosten zouden zijn van het onderwijs, de betaling van de leraren, enzovoort. Na een vergadering kwam ook de UNESCO erbij voor het onderwijs gedeelte.

Op veel plaatsen is er nog erg weinig veranderd in Guayaquil sinds 30 jaar. (Internet foto uit 2007 van Mifex Center).

1975-1978, Ecuador, INEN

Na verschillende vergaderingen over de planning, het budget en de operationele kosten onderhandeld te hebben, bleek steeds duidelijker dat de gemeente hoofdzakelijk geïnteresseerd was dat de UN betaalde voor hun waardeloze moerasgrond en die ook nog ophoogde. Het project moest betalen voor de bouwcommissies, bestuurssalarissen en zitgeld in alle vergaderingen. Dat zitgeld was een belangrijke bron voor alle overheidsdeelnemers, dus er waren steeds veel ambtenaren van de gemeente aanwezig. De gemeente Guayaquil wilde uitsluitend zelf het budget beheren en zelf contracten maken met de bouwers², en geen harde afspraken over de bedragen of tijdsplanning. Die kosten en de tijd konden immers steeds verder oplopen en daarbij “bijkomende kosten voor de gemeente”.

Mijn eigen conclusie als DGIS-adviseur was dat de hele gemeentekliek intens corrupt was, en er een slaatje uit wilde slaan op kosten van de ILO, maar dat mocht ik niet officieel zeggen. De ILO-partner zag dat ook zo en we besloten om na de officiële participatie van de UNESCO ook de Unicef erbij te halen (voor de kinderen), en de FAO voor agrarisch onderwijs. Met de vier UN-organisaties extra om de tafel viel er uiteraard helemaal niets te bereiken en het voorstel raakte in een coma. Ook de nieuwe UN-leden zagen spoedig in dat het de gemeente slechts om hun persoonlijke belangen ging. Uiteindelijk werd de zaak afgeblazen; alleen maar verliezers.

Het technische schoolproject in de slums van Guayaquil was typisch. Behalve een paar expatriats van de ILO was niemand echt geïnteresseerd in de problematiek van de bevolking. Iedere partner wilde de projectfondsen managen om zo commissies op de contracten op te strijken en verder af te romen en daarmee een dikke aanvulling op hun salarissen te betalen. De onderhandelaars ontvingen iedereen op zijn minst 100 keer van waar een gemiddelde slumfamilie van moest rondkomen, en dan betaalde die slumbewoners ook nog eens 5,000 keer zoveel voor hun drinkwater als de villabewoners. In die tijd werd het hoofd van de douane gepensioneerd en er ontstond een strijd om die positie, die slechts een maandsalaris van 200 USD had. Uiteindelijk wist een familie bijna 50,000 USD neer te tellen voor de positie. Dat betekende natuurlijk dat er heel wat “commissies” aan vastzaten voor elke handtekening die het hoofd onder de importpapieren zette.

Transport en spinnen van wol

De problematiek van een slecht functionerende en corrupte overheid (volgens onze begripsvorming) was nog niet sterk aanwezig bij DGIS of de internationale hulp, maar met de frustraties uit het veld kwam het thema van “Good Governance” in de komende jaren als speerpunt boven tafel. Met de ervaring van negatieve ervaringen probeerde de internationale hulp de overheidsorganisaties te vermijden, maar daar creëer je geen duurzame oplossingen mee. Een enkele interventie van de regering kon een heel project de das omdoen.

Als voorbeeld waren er ook van de UN wat grotere projecten waarvan helemaal niet duidelijk was dat die nu bijdroegen aan de probleemoplossing van de ten achter gestelde bevolkingsgroepen, en of ze wel lokale organisaties versterkten.

---

² Normaal was het zo dat de ambtenaren die een contract maakten met een aannemersbedrijf van dat bedrijf een kick-back kregen en vervolgens ook nog steekpenningen om niet te controleren.

1975-1978, Ecuador, INEN

Indianen

In Ecuador was er recentelijk olie gevonden, en met de 1972 oliecrisis nog in het geheugen werden er in het Amazonegebied nieuwe bronnen geslagen om het zwarte goud op te pompen. Het probleem was om het vervolgens over het Andes gebergte heen te pompen en in Quayaquil te raffineren. O ja, er woonden ook nog indianen die het helemaal niet op prijs stelden dat olie-boorders hun bos omploegden en hun bestaan vernietigden.

Olie boorgatafsluiter in de Amazone met auteur.

Helaas waren de indianen voor de regering en tot 1976 voor het Texaco-Gulf consortium immers lager dan vijfderangs burgers zonder in Quito geregistreerde grondtitels. In feite bestonden ze ook niet voor de overheid want immers, niemand had een in Quito uitgegeven identiteitsbewijs. De staats petroleummaatschappij CEPE had nu een nieuwe overeenkomst met een exploitatiemaatschappij General Geophysical (Frans) voor het openleggen van het stukje Amazone bosgebied waar de Auca's woonden, maar die Auca's waren uiteraard niet bij de onderhandelingen betrokken.

Auca's, Huaorani, indianen families, verdreven door de aardolie-exploitanten.

Zoals gewoonlijk werd er eerst een weg door het bos opengelegd, waarop onmiddellijk de hardhout handelaren kwamen om alle grote bomen uit het bos te halen. Een geweldige ravage en de nagenoeg totale vernietiging van de hele ecologie van een brede zone rond de wegen was het resultaat.

Begin november 1977 gaven de plaatselijke Auca's op een voor hen duidelijke manier aan dat de groep niet verder mocht met hun boskap activiteiten. Dat gebeurde door gekruiste speren over het bospad te plaatsen, maar vijf wegebouwers trokken zich daar niets van aan en gingen door met hun sloopwerkzaamheden.

Misschien hadden ze die speren niet gezien. Een groep van twintig Huaorani overviel hen en doodden drie werkers met hun lange speren. Sommige speren waren dwars door ze heen gestoken. Aan de hand van de speer versierselen konden de daders later geïdentificeerd worden.

Krantenartikel met een van de speren.

Overheidsfunctionarissen wilden als antwoord iedereen afschieten.

Una de las lanzas usadas por los aucas el jueves último fue traída a Quito y se la exhibió ayer en el aeropuerto.

1975-1978, Ecuador, INEN

De reacties waren nogal verschillend, variërend van militairen die straaljagers eropaf wilde sturen en iedere Indio afschieten, tot een gepensioneerd kapitein Nelson Villalba die probeerde met de Auca's te praten en dit soort territorium oorlogen te voorkomen. De commentaren in de pers varieerden van "bloeddorstige wilden" met betrekking tot de Auca's, tot "witte wraakzuchtige kolonialisten die het ouderlijk historische bos verwoestten en de vrede verstoren" voor commercieel gewin van de olie-exploitanten.

Ook het Instituto Lingüístico de Verano bemoeide zich er ook mee, maar insiders wisten dat deze club niet was opgericht om de taal van de inheemse bevolking te bestuderen, maar een dekmantel was om de indianen tot een van de noord Amerikaanse Christelijke geloofsrichtingen te bekeren. De diverse ambassades hielden zich afzijdig van de gebeurtenissen, het was immers een lokale aangelegenheid. Dat was november 1977.

Een van de resultaten was wel dat er meer publicaties in de krant kwamen over het leven van de Auca's en hun schijnbaar onontkoombaar lot. In Nederland was het WIZA actief (Werkgroep Indianen Zuid-Amerika), maar nog niet een aandachtspunt in de Nederlandse ontwikkelingshulp. Ecuador was wel een erg arm land, maar geen concentratiegebied voor onze hulp. Het ging hoofdzakelijk om het goed houden van de relaties, want erg veel handel met Nederland was er nu ook niet. Daar hoort kritiek op de overheid (corruptie, indianen, armoede) niet in thuis.

De perikelen van de indianen, zoals het verdwijnen van hun bosgebieden door olie exploitatie en vervolgens door het kappen van elke boom waar je met de nieuwe weg bij kon komen, was anno 1977 nog niet een door onze 'westerse beschaving' een erkend probleem. Veeleer was het een interessante bron van waardevol tropisch hardhout. Slechts wanneer er een paar missionarissen (1965) of olie exploitanten (1977) vermoord werden, dan kwamen de indianen in het nieuws, en riep iedereen boe en schande. Daarna werd er een militair bataljon als voorpost gebivakkeerd en kon de wegenbouw en olie-exploitatie doorgaan.

Na de houtkap werd het land weggegeven aan militaire 'pensionados'.

De volgende stap van de regering was om het land langs de weg uit te delen aan gepensioneerd militairen, die het resterende bos dan platbrandden, er maïs en bananen op plantten en er vee lieten grazen. Meestal werden die reeds met 50-jarige leeftijd gepensioneerd. Je zou kunnen vragen: "Maar dat was toch het land van de Auca's of de andere indianen stammen?"

Het antwoord op deze vraag was duidelijk. Ze waren niet geregistreerd als burger en ook hun gronden waren niet geregistreerd in de hoofdstad Quito of niet opgenomen in het kadaster. Alle land dat niet geregistreerd was kon door de militaire overheid worden weggegeven; aan zichzelf wel te verstaan.

Geen geboortebewijs en ook geen geregistreerd document in de Spaanse taal, gemaakt in een stad die ze niet kennen, en niet kunnen komen want ze hebben geen kleren; dus ook geen rechten.

1975-1978, Ecuador, INEN

Waar het hier om gaat is een oud en diepgaand cultuur conflict. Als continuering op de Conquistadores in 1532 werd de inheemse bevolking economisch, religieus, sociaal en volgens westerse maatstaven juridisch, en tenslotte fysiek geëlimineerd. Sommige onderzoekers vermeldden zelfs over de Auca's dat ze geen religie hadden! Slechts affiniteit met de natuur.

Kort na 1532 werd de inheemse bevolking gedecimeerd als gevolg van de ziektes die de Spanjaarden brachten; daarna werden ze onderdrukt. Helaas is dat proces niet een eeuw geleden opgehouden, maar de elite zette dit nog in de hele 20ste eeuw voort. In Brazilië werden anno 1977 nog steeds grieplijders met kralen en spiegeltjes het Amazonebos ingestuurd om de cadeautjes uit te delen aan de indianen, die vervolgens met hele stammen tegelijk aan de griep overleden. Ze beloofden het paradijs, maar brachten dood en verschroeiende aarde, die ze dan ook nog afpakte om zelf vee te houden en soja te planten. De diepgaande minachting van de blanke latino's voor de inheemse bevolking en de mestiezen, gecombineerd met een zeer autoritair regime was kenmerkend voor de tijd.

CHomborazo en klimaat.

Hoewel we maar drie jaar in Ecuador verbleven, heb ik veel door het land gereisd. In 1992 kwam ik er terug voor een andere missie. Toen bleek dat de opwarming van het klimaat al een flinke verandering had veroorzaakt in de sneeuwkap van de Chimborazo. Bij mijn tweede bezoek aan de Chimborazo, in dezelfde juli maand in 1992, was het al heel duidelijk dat de lage sneeuwgrenzen van deze hoge vulkaan en de andere sneeuwtoppen van de Andes al een stuk omhoog verschoven waren.

*De Cotopaxi, 13 juli 1976, 5896 m.
Het hoogste puntje van de onderste
sneeuwgrens links is onder de 4500 m.*

*De Cotopaxi op 05 juli 1992, 16 jaar
later.
De rode steen- en as-lagen zijn
tevoorschijn gekomen ten gevolge van
het blijvend verdwijnen van de sneeuw
en gletsjers.*

*Het gele dak van het gebouw in het
midden is de 4800 m grens.*

*Nu meer dan 200 m onder de
sneeuwgrens.*

*Die sneeuwgrens is met ongeveer 30
meter per jaar omhooggegaan.*

Verschillende wetenschappers beweerden reeds dat er een opwarming van de aarde plaats vond van enkele tienden graden Celsius over de laatste jaren.

Sommigen gaven El Niño de schuld en anderen de CO₂ uitstoot van het verbranden en omploegen van de Amazone wouden. Anderen betwistten dat weer op basis van eigen statistieken. Maar iedereen die in de buurt van de met sneeuw bedekte bergen woonde kon bevestigen dat elke zomer de onderste sneeuwgrens hoger kwam te liggen, en een steeds groter stuk van de rode steen en vulkanische as lagen onder de witte sneeuw en gletsjers tevoorschijn kwamen. Andere wetenschappers hielden vol dat er niets aan de hand was, slechts lokale afwijkingen. Misschien werden die "wetenschappers" wel door de oliemaatschappijen gefinancierd.

1975-1978, Ecuador, INEN

Machala bananen.

Ik werd een keer gevraagd om een nieuw plan te helpen ontwikkelen voor de kustplaats Machala, het centrum van de grote garnalen en bananencultuur, en economisch een opkomende plaats.

Langs de kust werden grote hoeveelheden bananen geteeld. Die waren van uitstekende kwaliteit, waarschijnlijk omdat het grondwater een heel klein beetje zout was.

Omdat het zo goed ging met de bananenteelt besloot men om ook stukken van de inlandse mangrove te kappen en daar bananen te planten.

Wat bleek, men was daarnaast al op grote schaal bezig de mangrovebossen te kappen om vloedbassins te maken voor de garnalenteelt. In het geval van de garnalen vloedbassins zou het twee dingen betekenen.

(1) Door het wegvallen van de mangrove zou er steeds minder voedsel voor zowel de garnalen als de visvangst zijn. Een resultaat zou zijn dat de garnalenteelt niet duurzaam zou zijn en veel bassins verlaten zouden worden.

(2) Als de garnalenteelt daar zou worden opgeheven, zou er slechts een verzilte en uitgedroogde grond overblijven die ongeschikt was voor enige andere productie.

Die onderdelen van mijn rapport pasten natuurlijk niet in hun aanvraag, want daar kregen ze geen geld mee van een donororganisatie.

Met haar fantastische landschap, vele klimaatzones, en heel vriendelijke bevolking heb ik Ecuador nog altijd een van de fijnste landen gevonden om in te wonen. Je kon makkelijk met de bevolking te communiceren, iedereen sprak wat Spaans, behalve de Auca's dan. Ook ben ik me toen meer bewust geworden van de beperkingen van de hulp zoals die toen werd gegeven. Binnen het kader waarin ik op het INEN werkte kan je op zich goede publicaties en richtlijnen maken, zoals voor de aardbevingsbestendige bouw, maar daar moet een vervolgtraject aan zitten met voorlichting die de bevolking begrepen kan worden. Niet alleen voor de ingenieurs in de hoofdstad dus.

Groenten- en fruitmarkt in Quito

Stukje vlees uitzoeken op de markt in Otovalo

Aan mijn werk bij de INEN kwam abrupt een einde toen ik een verkeerde start van de Pinchincha maakte met hanggliding en allebei mijn armen brak.

*****